

Lietuvos Respublikos Prezidentui J.E. Gitanui Nausėdai
Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui Sauliui Skverneliui
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui Viktorui Pranckiečiui
Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms (pagal sąrašą)
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai
Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai
Lietuvos savivaldybių asociacijai

REZOLIUCIJA

DĖL ASTRAVE STATOMOS BALTARUSIJOS ATOMINĖS ELEKTRINĖS

LiJOT Asamblėja Nr. 49

2020 m. liepos 18–19 d., Vilnius

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau – LiJOT), didžiausia nevyriausybinė jaunimo organizacijų sąjunga Lietuvoje, vienijanti 70 nacionalinių jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų, savivaldybių jaunimo organizacijų tarybų, siekia atkreipti dėmesį į nesaugios,¹ Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės (toliau – Astravo AE) problemą.

Astrave statoma Baltarusijos atominė elektrinė stovi 20 km² atstumu nuo Lietuvos Respublikos sienos ir 45 km atstumu nuo Lietuvos sostinės Vilniaus, didžiausio šalies miesto, kuriame gyvena daugiau nei 557 tūkst. žmonių ir yra įsikūrusios svarbiausios šalies institucijos. Atsižvelgiant į 2011 metų Fukušimos tragedijos³ mastą, buvo patvirtintas saugumo standartas,⁴ kuris rekomenduoja nestatyti atominių elektrinių arčiau kaip 100 km iki miestų, todėl Astravo AE buvimo vieta pažeidžia tarptautines rekomendacijas dėl vietos pasirinkimo. Atsižvelgiant į Jungtinių Tautų konvencijos⁵ dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (toliau – ESPOO)

¹ Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Valstybės saugumo departamentas, Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2020. Internetinė prieiga: <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-Gresmes-LT-.pdf>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 18 d.]

² Astravo AE lokacija. Internetinė prieiga: <<https://www.zemelapis.lt/zemelapiai/astravas>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 1 d.]

³ Encyclopedia Britannica, Fukushima accident Summary. Internetinė prieiga: <<https://www.britannica.com/event/Fukushima-accident>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 1 d.]

⁴ International Atomic Energy Agency, Actions to Protect the Public in an Emergency due to Severe Conditions at a Light Water Reactor, Vienna, 2013. Internetinė prieiga: <https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/EPR-NPP_PPA_web.pdf> [Žiūrėta 2020 m. liepos 1 d.]

⁵ United Nations, Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, 1991. Internetinė prieiga: <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/Espoo_Convention_authentic_ENG.pdf> [Žiūrėta 2020 m. liepos 1 d.]

sprendimą,⁶ kuriame šalys 2019 m. vasario 7 d. konstatavo, kad Baltarusija pažeidė ESPOO konvencijos 4-6 straipsnius, pripažinta, kad Baltarusija netinkamai įvertino poveikį aplinkai, netinkamai konsultavosi su poveikį patiršančiomis šalimis ir priėmė netinkamą galutinį Astravo AE buvimo vietos parinkimą nepagrįsdama šio sprendimo. Atominė elektrinė kelia grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui, aplinkai, visuomenės sveikatai ir yra tarptautinių branduolinės saugos standartų neatitinkantis, komerciškai nepagrįstas, Rusijos Federacijos⁷ lėšomis bei technologijomis remiamas projektas, kuriuo siekiama stiprinti Rusijos įtaką regione ir geopolitinėje arenoje.

Valstybės saugumo departamentas 2020 m. Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimo ataskaitoje (toliau – VSD ataskaita) nurodo,⁸ jog projekto užsakovai ir vykdytojai įvykdė pažeidimų. Atominės elektrinės statybų metu yra nepašalinami nustatyti streso testų trūkumai, patalpos nepritaikomos branduoliniam kurui laikyti, statybas prižiūrinčių institucijų reikalavimai ir jų išvados yra ignoruojamos, užfiksuoti įvairūs incidentai ir gaisrai. VSD ataskaitoje pastebima, kad Baltarusija ir toliau nepateikia visos informacijos susijusios su statybos ir kitais darbais, taip vengdama viešumo.

Atsižvelgiant į aiškius trūkumus ir pavojų Lietuvai bei regionui, LR Seimas priėmė elektros pirkimą iš nesaugios Astravo atominės elektrinės draudžiančius įstatymus⁹. Praktiškai jie yra įgyvendinami tik tiesioginėje prekyboje tarp Baltarusijos ir Lietuvos, todėl Baltarusija ir toliau gali prekiauti su kitomis valstybėmis. Ši aplinkybė atskleidžia, kad elektros energija, naudojantis „Nord Pool“¹⁰ (elektros energijos pardavimų birža), Lietuvą pasiekti galėtų per kitas valstybes, pavyzdžiui Latviją. Tokie veiksmai prieštarautų Lietuvos Respublikos elektros nepirkimo iš nesaugių atominių elektrinių principui, bei leistų Astravo AE energijai patekti į Lietuvos rinką.

⁶ United Nations, Compliance by Belarus with its obligations under the Convention in respect of the Belarusian nuclear power plant in Ostrovets. Internetinė prieiga: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/meetings/2019/IS_MOP_5-7_February_2019_Geneva/Decision_IS.1d_.pdf> [Žiūrėta 2020 m. liepos 3 d.]

⁷ World Nuclear Association, Nuclear power in Belarus. Internetinė prieiga: <<https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/belarus.aspx>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 3 d.]

⁸ Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Valstybės saugumo departamentas, Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2020. Internetinė prieiga: <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-Gresmes-LT-.pdf>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 18 d.]

⁹ Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl energetinės nepriklausomybės ir Astravo branduolinės elektrinės keliamos grėsmės Nr. XIIP-4611. Vilnius, 2020. Internetinė prieiga: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/0693dd60644b11eaa02cacf2a861120c?positionInSearchResults=0&searchModelUID=62199504-f39f-4f6d-9844-3bc98d2dcfaf>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 15 d.]

Lietuvos Respublikos parlamentinių partijų susitarimas dėl bendrų veiksmų dėl nesaugios Astravo AE. Internetinė prieiga: <<https://www.lrs.lt/sip/getFile?guid=511b8a2b-8f85-4262-8b7a-de784e01d616>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 15 d.]

¹⁰ Nord Pool Group. Internetinė prieiga: <<https://www.nordpoolgroup.com/>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 10 d.]

Atominei elektrinei aušinti planuojama naudoti Neris vandenį¹¹. Kadangi Neris įteka į Nemuną, o Nemuno baseinas apima 71 procentą Lietuvos teritorijos¹², branduolinės avarijos atveju būtų užteršta net 90 procentų viso Lietuvos geriamojo vandens¹³. Dalinė permanentinė tarša radionuklidais darytų Lietuvai nuolatinę žalą. Dėl Astravo AE paleidimo, galimų katastrofų ir ekologinių avarių kyla poreikis numatyti veiksmus dėl krizių valdymo. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija (toliau – LR VRM) nesiima pakankamų veiksmų dėl galimai kiliančių avarijos grėsmių valdymo, o 2019 m. spalio 15 d. kilusi ekologinė avarija Alytaus pramonės rajone esančioje naudotų padangų perdirbimo įmonėje „Ekologistika“ atskleidžia, kad nacionalinės institucijos nėra pasiruošusios susitvarkyti su tokių įvykių valdymo užduotimi, kas kelia nerimą dėl galimų katastrofų, susijusių su Astravo AE.

Lietuva ir Baltarusija yra 1963 m. Vienos konvencijos dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą¹⁴ narės. Ši konvencija nurodo, jog Baltarusijos atsakomybė už Astravo AE avarijos hipotetiškai padarytą žalą yra apribota iki 360 milijonų eurų. Pasaulyje jau įvykusių tragedijų, susijusių su branduolinėmis jėgainėmis, žala siekė kur kas daugiau. Palyginimui, Černobylio avarijos padaryta žala siekė 700 milijardų eurų,¹⁵ o Fukušimos – 250 milijardų eurų¹⁶. Lietuva branduolinės žalos kompensacijos galėtų reikalauti tik nedemokratinės Baltarusijos valstybės teisme, susiklosčius esamoms aplinkybėms Lietuvos dalyvavimas Vienos konvencijoje ne tik neatitinka, bet yra priešingas Lietuvos ir jos žmonių interesams.

LR Seimas 2017 m. birželio 15 d. įstatymu pripažino Baltarusijoje Astravo rajone statomą branduolinę elektrinę nesaugia branduoline elektrine, kuri kelia grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai¹⁷. Tais pačiais metais,

¹¹ Augutis, Juozas, et al. "Lietuvos energetinis saugumas: metinė apžvalga 2015-2016/Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas; Lietuvos energetikos institutas." (2017).

¹² Visuotinė lietuvių enciklopedija, Nemunas. Internetinė prieiga: <<https://www.vle.lt/Straipsnis/Nemunus-8063>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 10 d.]

¹³ Sąjūdis prieš Astravo AE, Faktai apie Astravo AE (Informacija parengta pagal LR Užsienio reikalų ministerijos pateiktą informaciją). Internetinė prieiga: <<http://www.astravuiene.lt/copy-of-apie-astravo-ae>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 9 d.]

¹⁴ Vienos konvencija dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą, Viena, 1963. Internetinė prieiga: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=-wd7z718ns&documentId=TAIS.19843&category=TAD>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 8 d.]

¹⁵ The Chernobyl Forum: 2003-2005, Chernobyl's Legacy: Health, Environmental and Socio-Economic Impacts and Recommendations to the Governments of Belarus, the Russian Federation and Ukraine. Internetinė prieiga: <<https://www.iaea.org/sites/default/files/chernobyl.pdf>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 8 d.]

¹⁶ Michael Barnard, Fukushima's Final Costs Will Approach A Trillion Dollars Just For Nuclear Disaster, 16th of April, 2019. Internetinė prieiga: <<https://cleantechnica.com/2019/04/16/fukushimas-final-costs-will-approach-one-trillion-dollars-just-for-nuclear-disaster/>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 7 d.]

¹⁷ Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl energetinės nepriklausomybės ir Astravo branduolinės elektrinės keliamos grėsmės Nr. XIII P-4611. Vilnius, 2020. Internetinė prieiga: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/0693dd60644b11eaa02cac2a861120c?positionInSearchResults=0&searchModelUID=62199504-f39f-4f6d-9844-3bc98d2dcfaf>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 15 d.]

lapkričio 24 d., Europos Komisijos pirmininkas Jean Claude Juncker pareiškė, kad Astravo atominis projektas nėra vien Lietuvos ir Baltarusijos dvišalis klausimas, o visos Europos bendras interesas¹⁸.

Suvokdama šių problemų svarbą ir kylančią grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui, LIJOT ragina imtis reikalingų veiksmų:

1. Užkirsti kelią nesaugios Astravo AE veiklos pradžiai ir užtikrinti, kad per „Nord Pool“ nesaugi branduolinė energija nepatektų į Lietuvą;
2. Imtis reikalingų veiksmų tam, kad Europos Sąjunga priimtų teisiškai įpareigojantį sprendimą dėl Astravo AE keliamų grėsmių Europos Sąjungos gyventojams ir imtųsi atitinkamų veiksmų Baltarusijos atžvilgiu;
3. Siekti, kad Europos Sąjunga įvestų sankcijas Astravo AE operatoriui „Rosatom“ ir kitoms įmonėms bei tarpininkams, kurie dalyvauja statant ir dalyvaus prekiaujant Astravo AE energija;
4. Siekti aktyvaus Astravo AE klausimo prioretizavimo ir atstovavimo Europos Vadovų Taryboje;
5. Siekti Lietuvos ir kaimynystėje esančių valstybių institucijų bendradarbiavimo Astravo AE grėsmės kontekste;
6. Siekti Europos Sąjungos palaikymo Lietuvos principinei pozicijai dėl elektros energijos neįsileidimo į ES šalių rinkas iš kaimyninių šalių, kurių branduolinės jėgainės yra nesaugios, ES streso testų reikalavimų neatitinkančios ar pažeidžiančios tarptautinės branduolinės saugos ir aplinkosaugos konvencijas;
7. Parengti teisės aktus, kurie apibrėžtų galimų avarių Astravo AE padarinių likvidavimo Lietuvoje nuostatas bei nustatytų dėl parengiamųjų darbų jau dabar patiriamų išlaidų įvertinimo bei žalos kompensavimo tvarką ir sąlygas;
8. Užtikrinti vieningą ir Lietuvos interesams atstovaujantį valstybinių institucijų darbą, siekiant užkirsti galimą Astravo AE veikimo plėtrą ir sukurti saugią aplinką Lietuvos gyventojams;
9. Parengti ir pateikti LR Seimui svarstyti Lietuvos Respublikos įstatymo projektą „Dėl 1963 m. Vienos konvencijos¹⁹ dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą denonsavimo“

Prezidentas

Lukas Kornelijus Vaičiakas

¹⁸ BNS, Astravyets N-plant of concern to all of Europe – Juncker, 27th of November, 2017. Internetinė prieiga: <<https://lithuaniantribune.com/astravyets-n-plant-of-concern-to-all-of-europe-juncker/>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 8 d.]

¹⁹ Vienos konvencija dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą, Viena, 1963. Internetinė prieiga: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=-wd7z718ns&documentId=TAIS.19843&category=TAD>> [Žiūrėta 2020 m. liepos 8 d.]